

LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTRAS

ĮSAKYMAS DĖL NACIONALINĖS KULTŪROS PAVELDO APSAUGOS POLITIKOS GAIRIŲ PATVIRTINIMO

2012 m. lapkričio 16 d. Nr. ĮV-811
Vilnius

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (Žin., 1995, Nr. 3-37; 2004, Nr. 153-5571) 5 straipsnio 1 dalimi, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarimo Nr. 330 „Dėl ministrams pavedamų valdymo sričių“ (Žin., 2010, Nr. 38-1784) 1.5.2 punktu, Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. nutarimu Nr. 1469 (Žin., 2010, Nr. 125-6392) 8.4 punktu, siekdamas tinkamai įgyvendinti Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. birželio 30 d. nutarimu Nr. XI-977 (Žin., 2010, Nr. 80-4152), 11 punkto 8 papunkčio nuostatas bei valstybinio audito „Nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimas“ (Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2010 m. vasario 19 d. ataskaita Nr. VA-P-50-2-2) rekomendacijų įgyvendinimo plano 1 rekomendaciją, taip pat atsižvelgdamas į Kultūros ministro 2012 m. liepos 20 d. įsakymu Nr. ĮV-526 „Dėl Kultūros paveldo tarybos sudėties ir nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 93-4826) sudarytos Kultūros paveldo tarybos pateiktus pasiūlymus:

1. T v i r t i n u Nacionalinės kultūros paveldo apsaugos politikos gaires (pridedama).
2. Į p a r e i g o j u Kultūros politikos departamento Saugomų teritorijų ir paveldo apsaugos skyrių supažindinti su šiuo įsakymu Kultūros ministerijos ir jos reguliavimo srityje veikiančių įstaigų, organizacijų, komisijų, darbo grupių ir kitų darinių tarnautojus, darbuotojus, visuomeniniais ar kitais pagrindais dirbančius asmenis, kurių veikla susijusi su kultūros paveldo apsauga.
3. N u s t a t a u, kad šiomis Nacionalinės kultūros paveldo apsaugos politikos gairėmis vadovaujasi Kultūros ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų tarnautojai ar darbuotojai rengdami teisės aktų projektus, strateginio planavimo dokumentus, priimdami (pagal teisės aktais suteiktą kompetenciją) sprendimus, kitais būdais tobulindami kultūros paveldo apsaugos sistemą, viešai reikšdami oficialią poziciją principiniais paveldo apsaugos politikos klausimais bei vykdydami kitą su kultūros paveldo apsauga susijusią veiklą.

Kultūros ministras

Arūnas Gelūnas

NACIONALINĖS KULTŪROS PAVELDO APSAUGOS POLITIKOS GAIRĖS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

Nacionalinės kultūros paveldo apsaugos politikos gairės (toliau - Politikos gairės) – tai politinis dokumentas, nustatantis sisteminius valstybinės kultūros paveldo apsaugos planavimo ir įgyvendinimo prioritetus ir kryptis.

Politikos gairės atitinka Viešojo valdymo tobulinimo 2012-2020 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. vasario 7 d. nutarimu Nr. 171 „Dėl Viešojo valdymo tobulinimo 2012-2020 metų programos patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 22-1009), nuostatas, kurių tikslas – užtikrinti visuomenės poreikius atitinkančios viešosios politikos nustatymą, formavimą ir efektyvų įgyvendinimą: didinti viešojo valdymo procesų atvirumą ir skatinti visuomenę aktyviai juose dalyvauti, teikti geros kokybės administracines ir viešąsias paslaugas, stiprinti strateginio mąstymo gebėjimus viešojo valdymo institucijose ir gerinti jų veiklos valdymą. Viešojo administravimo modernizavimo prioritetą taip pat akcentuojamas Europos Vadovų Tarybos 2012 m. birželio mėnesį priimtame Augimo ir užimtumo pakte, kurio nuostatomis siekiama padėti Europos šalių ekonomikoms sparčiau atsitiesti po ekonominio sunkmečio ir geriau pasiręgti galimiems ekonominiams sunkumams.

Politikos gairės atitinka uždavinius, iškeltus rengiamoje Nacionalinės pažangos programoje, skirtoje Lietuvos pažangos strategijai „Lietuva 2030“ įgyvendinti:

- išsaugoti ir aktualizuoti kultūros paveldą ir ugdyti visuomenės sąmoningumą;
- didinti viešųjų paslaugų prieinamumą;
- diegti į rezultatus orientuotą ir įrodymais grįstą valdymą;
- plėtoti turizmo infrastruktūrą, įskaitant kultūros ir gamtos paveldą,
- užtikrinti kraštovaizdžio ir gamtos išteklių nykimo prevenciją ir atkurti gerą aplinkos būklę;
- užtikrinti viešojo valdymo institucijų veiklos skaidrumą ir viešosios informacijos prieinamumą visuomenei.

II. NACIONALINĖS KULTŪROS PAVELDO APSAUGOS POLITIKOS PRIORITETAI IR KRYPTYS

KULTŪROS PAVELDO APSKAITA

Kultūros paveldo apskaita (toliau – Apskaita) yra esminė valstybinės kultūros paveldo apsaugos politikos formavimo priemonė. Apskaitos pagalba apibrėžiama, kiek ir kokių kultūros paveldo vertybių valstybė siekia ir įsipareigoja išsaugoti, įvertinant biudžeto finansinius išteklius ir technines galimybes. Kultūros vertybių registro (toliau – Registras) sudėtį bei apimtį sąlygoja ir visuomenės valia tausoti ir išsaugoti vertingiausias kultūros paveldo objektus. Siekiant efektyviai naudoti ir saugoti kultūros paveldo objektus greitų ekonominių ir socialinių pasikeitimų sąlygomis, būtina turėti maksimaliai išsamią, aiškią ir viešai prieinamą kultūros paveldo apskaitos dokumentaciją: nustatytas vertingąsias savybes, apibrėžtas teritorijas ir apsaugos zonas bei nustatytus saugojimo reikalavimus (režimus). Apskaitos procese privalus nuolatinis kultūros paveldo tyrimų vykdymas, savininkų, naudotojų, visuomenės metodinis konsultavimas ir informavimas bei bendradarbiavimas su investuotojais, savivaldybėmis ir vietos bendruomenėmis.

Efektyvus apskaitos organizavimas ne tik užtikrina racionalią kultūros paveldo apsaugą, bet ir sudaro prielaidas darniai plėtrai, kuriančiai geresnes sąlygas kultūros paveldo priežiūrai, naudojimui ir apsaugai organizuoti.

Pagrindinės kryptys:

- Peržiūrėti ir atitinkamai tobulinti kultūros paveldo inventorizavimo, konkrečių kultūros paveldo objektų vertingųjų savybių atskleidimo ir registravimo tvarkas, numatant Registro duomenų bazę su tyrimų ir istorine medžiaga išsamiai sutvarkyti ir padaryti viešai prieinama per 3-4 metus;
- Sukurti paveldo objektų savininkų ir naudotojų išankstinio informavimo (iki įrašymo į Registrą) bei konsultavimo (po įrašymo sprendžiant prevencinius apsaugos ir naudojimo klausimus) sistemą;
- Nustatyti kultūros paveldo vietovių apsaugos specialiųjų planų ir kultūros paveldo objektų apsaugos reglamentų rengimo prioritetus, atsižvelgiant į tvarkybos ir plėtros procesus bei kultūros paveldo objektų valdytojų poreikius ir galimybes, bei laiko terminus šiems dokumentams parengti.

KULTŪROS PAVELDO APSAUGA IR DARNI PLĖTRA

Kultūros paveldas yra valstybei strategiškai svarbus visuomenės tęstinai kuriamas išteklius, atspindintis šalies istorinę-kultūrinę raidą ir pažangą. Kultūros paveldo apsaugos suvokimas negali neatsižvelgti į kintančius šiuolaikinės visuomenės savimonės ir darnios plėtros poreikius. Siektina harmonizuoti santykius tarp šiuolaikinių socialinių, ekonominių, kultūrinių visuomenės plėtros ir kultūros paveldo naudojimo bei apsaugos galimybių ir poreikių, išlaikant pusiausvyrą tarp kultūros paveldo objektų naudojimo bei autentiško jų turinio tausojimo. Vienpusis, formalus, ekonomiškai ir socialiai neefektyvus kultūros paveldo objektų valdymas ne tik neužtikrina jų išsaugojimo, bet trikdo šiuolaikinę plėtrą: teritorijų planavimą, infrastruktūrų vystymą, investicijas, socialinius santykius, taip ribodamas vystymosi darną, galimybes didinti išteklius ir gerinti sąlygas kultūros paveldui išsaugoti.

Pagrindinės kryptys:

- Siekti įtraukti į kultūros paveldo apsaugos planavimo bei įgyvendinimo procesus suinteresuotos visuomenės, savanorių, ekspertų, specialistų bei organizacijų dalyvavimą;
- Sukurti skatinimo tinkamai prižiūrėti ir naudoti kultūros paveldo objektus sistemą, skirtą kultūros paveldo objektų valdytojams ir naudotojams;
- Kurti ir plėtoti darnios kultūros paveldo objektų pritaikymo ir naudojimo vietos bendruomenių kultūros, socialiniams bei ekonominiams poreikiams nuostatas.

VIEŠŪJŲ INVESTICIJŲ Į KULTŪROS PAVELDO TVARKYBĄ PANAUDOJIMO EFEKTYVUMAS IR VERTINIMAS

Būtina siekti viešųjų investicijų (valstybės biudžeto, ES struktūrinių fondų, Europos ekonominės erdvės (EEE) finansinės paramos ir kitų fondų lėšos) į kultūros paveldo tvarkybą skyrimo prioritetų nustatymo ir aiškių panaudojimo efektyvumo įvertinimo kriterijų nustatymo. Nustatyti rodiklius, pagal kuriuos būtų vertinama vientisa objekto vertingųjų savybių išsaugojimo ir investicijų sukuriamų kultūrinių, socialinių bei ekonominių pasekmių nauda. Prioritetas teiktinas vertingiausiems, numatomiems tvarkyti ir pagal poreikį viešam naudojimui pritaikyti, kultūros paveldo objektams. Tvarkybos darbams vykdyti turi būti kooperuojamos ir kitų suinteresuotų pusių - savivaldybių, bendruomenių, juridinių ar fizinių asmenų lėšos.

Pagrindinės kryptys:

- Siekti teisės aktais nustatyti aiškius kultūros paveldo objektų, finansuotinių iš valstybės biudžeto, ES struktūrinių fondų, EEE finansinės paramos ir kitų viešųjų fondų lėšų, atrankos kriterijus ir tvarką;
- Nustatyti viešųjų lėšų naudojimo kultūros paveldo objektų tyrimams ir tvarkybai tiesioginio bei pridėtinės kultūrinės, socialinės ir ekonominės naudos efektyvumo vertinimo kriterijus;
- Sukurti mechanizmą, kurio pagalba būtų analizuojami ir vertinami privačių investicijų poreikiai ir galimybės kultūros paveldo tyrimams, objektų tvarkybai, pritaikymui ir naudojimui ir kuris skatintų tokių investicijų pritraukimą.

SKATINAMŲJŲ PRIELAIDŲ IR PRIEMONIŲ TINKAMAI SAUGOTI IR NAUDOTI KULTŪROS PAVELDO OBJEKTUS KŪRIMAS

Bendradarbiavimo su kultūros paveldo objektų savininkais ir naudotojais stoka kultūros paveldo apsaugą daro deklaratyvia, menkai efektyvia. Kokybiška metodinė informacija, geras prieinamumas prie jos ir suinteresuotų pusių konsultavimas apie kultūros paveldo apsaugos priemones ir būdus, o taip pat dialogas su suinteresuotomis pusėmis turi tapti prevencijos priemonėmis prieš kultūros paveldo niokojimą. Šiam tikslui plėtotina finansinė ir techninė parama bei suinteresuotųjų įtraukimas į kultūros paveldo apsaugos vadybą. Pasyvus šių priemonių naudojimas kultūros paveldo apsaugos procese – nuo apskaitos iki objektų naudojimo būdų nustatymo, kultūros paveldo išsaugojimą paverčia valstybei sunkiai sprendžiamu uždaviniu.

Pagrindinės kryptys:

- Prevencinės veiklos priemonėmis plėtoti nuolatinį dialogą su savivaldybėmis, vietos bendruomenėmis, kultūros paveldo objektų savininkais ir naudotojais, investuotojais, planuotojais, savanoriais ir kitomis suinteresuotomis šalimis.
- Sukurti techninių konsultacijų ir profesinės pagalbos teikimo sistemą, sudarančią prielaidas gerinti paveldo objektų priežiūros ir tvarkybos kokybę, o taip pat keistis suinteresuotų pusių praktine ir analitine-kritine patirtimi;
- Sukurti lengvatų (mokestinių ir administracinių) ir minimalaus finansinio skatinimo (seed money) mechanizmą, kurio pagalba savivaldybėms, įvairioms organizacijoms ir privačiam sektoriui būtų sudaromos palankios sąlygos planuoti ir skirti lėšas (investuoti) kultūros paveldo tyrimams, atskleidimui, tvarkybai ir pritaikymui.

VISUOMENĖS INFORMAVIMAS IR DIALOGAS

Visuomenės žinios ir savimonė lemia jos vystymosi pažangą ir darną. Istorinio ir kultūrinio sąmoningumo ugdymas, kuriant naujas ir tobulinant esamas priemones kultūros paveldo verčių supratimo stiprinimo, objektų naudojimo ir apsaugos procesuose, yra vienas svarbiausių valstybės identiteto bei konkurencingumo pagrindų. Šviečiamasis ir ugdomasis darbas turi būti plėtojamas nuo vietos jaunuomenės, bendruomenių, savivaldybių iki politikų ir tarptautinių investuotojų.

Pagrindinės kryptys:

- Išskirti (apibrėžti) visuomenės grupes, turinčias glaudžiausią santykį ir galinčias daryti didžiausią poveikį kultūros paveldo apsaugai, jos kokybei ir perspektyvai; sukurti veiksmingas profesionalaus informavimo, konsultavimo ir bendradarbiavimo priemones darbui su šia visuomenės dalimi;
- ES šalių pažangios patirties pavyzdžiu, bendradarbiaujant su Švietimo ir mokslo ministerija, siekti, kad vaikų ir jaunimo švietimo ir ugdymo procese didesnis dėmesys būtų skiriamas kultūros paveldui; Periodiškai analizuoti esamas ir kurti naujas inovatyvias visuomenės informavimo priemones, atitinkančias laikmečio dvasią ir poreikius.

SPECIALISTŲ RENGIMAS

Ekonominis nuosmukis, emigracija, ribota motyvacija (menkos įsidarbinimo galimybės) sukūrė vidutinės ir aukštos kvalifikacijų įvairių specializacijų specialistų kultūros paveldo sektoriuje trūkumą. Tokių specialistų rengimas ir tobulinimas, pagrįstas esamos mokymo sistemos ir darbo jėgos poreikio šioje srityje kompleksine analize, būtų vienas svarbiausių garantų pažangai ir jos tęstinumui kultūros paveldo srityje užtikrinti.

Pagrindinės kryptys:

- Skatinti tarpdisciplininių mokslinių tyrimų vykdymą, skiriant tam tinkamą dėmesį ir siekti pakankamo finansavimo, taip sudarant galimybę juose dalyvauti optimaliam studentų skaičiui;
- Esant poreikiui sukurti visų lygių (profesinis, I, II ir III studijų pakopos universitetinis išsilavinimas) mokymo sistemą įvairių sričių paveldo specialistams, bei, siekiant aukštesnių profesijos standartų, sudaryti galimybes nuolatiniam ir nuosekliam jų kompetencijų tobulinimui;
- Skatinti aukštąsias mokyklas suteikti galimybę visų specialybių studentams rinktis paveldo dalykus kaip bendrųjų universitetinių studijų dalykus; skatinti paveldo studijas, kaip gretutinių studijų kryptį; inicijuoti specializuotas II ir III pakopos studijų programas su paveldo srities specifika atitinkančiu finansavimu (bendradarbiaujant su Švietimo ir mokslo ministerija);
- Skatinti glaudų akademinio ir profesinio kultūros paveldo sektoriaus specialistų bendradarbiavimą, inicijuojant atitinkamas, praktinius paveldosaugos sektoriaus poreikius atliepiančias, mokslines programas (bendradarbiaujant su Švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos mokslo taryba);
- Skatinti ir remti pradedančiųjų ir pažengusių kultūros paveldo apsaugos specialistų dalyvavimą tarptautiniuose mainuose.
- Periodiškai analizuoti kultūros paveldo tyrėjų, tvarkybos ir vadybos specialistų rinkos poreikį ir siekti jos pagrindu tikslinti specialistų rengimo kryptis.

III. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

Kultūros paveldo apsaugos politika priklauso nuo šioje srityje susiklosčiusių visuomeninių santykių bei ekonominių ir socialinių aplinkybių, kurios nuolat kinta. Todėl Politikos gairės turi būti periodiškai peržiūrimos ir atnaujinamos.
